

Prosjektet

Fløyteranlegg i Vefsnas nedslagsfelt

Bakgrunn for prosjektsøknaden

1968 var siste året det ble fløytt tømmer i Vefsna.

2010 ble Nord-Norges største trelastbruk, ved Vefsnas utløp, lagt ned. Området hadde i århundrer drevet ut virke, fløytt og levert, særlig til resten av Nord-Norge:

- RÅVED, HJELLSTØTTER, ÆSER til tørrfisktilvirkerne
- GJERDESTOLPER og HESJEPÅLER til fiskerbonden
- BÅTBORD
- FERDIGHUS i form av tømringer og plankehus til befolkningen
- SKURLAST, HØVELLAST til landsdelen
- HON og FLIS til ved og ymse bruk hos øyværingene

En svært viktig del av landsdelens næringslivshistorie ser ut til å være over: samvirket mellom skogsbygdene på indre Helgeland og det skoglause Nord-Norge.

Vi ønsker med dette prosjektet å ta vare på historien og identiteten som var knyttet til fløyting, skogsdrift, sagbruksdrift.

Prosjektbeskrivelse

Innsamling. Registrering. Formidling

For det første å innhente og **ta vare på** det som finnes av opplysninger, og **registrere** de damanleggene (inkl. tømmerrenner, kanaler osv.) som har vært.

Deretter vil det bli viktig å sørge for at kunnskapen blir tatt vare på og **formidlet** videre til skoler og allmennheten.

Innhenting av kunnskap

- Intervju med gjenlevende fløytere.
- Kartlegge hva som er gjort av registreringer fra før.
- Søke i arkiver etter kart, planskisser og tegninger over fløyteranleggene.
- Synfaring i lendet av fløyteranleggene. Ta bilder. Prøve å rekonstruere anleggene etter oppmåling.
- Koordinatfeste anleggene med GPS og få disse ned på et digitalt kartverktøy.

Forvaltning

- Undersøke om det er aktuelle å få registrert anleggene som kulturminner i *Askeladden* (den offisielle databasen for kulturminner).

Formidling

- Produsere et hefte (ev.bok) der kunnskap fra prosjektet blir presentert.
- Lage enkle foldere til utdeling.
- Skrive artikler til aktuelle (år)bøker og tidsskrifter.
- Turisme. (Etter hvert, i samarbeid med aktører) Tilrettelegge noen anlegg med stimerking og informasjonsskilt (og ev parkering).

Vi zoomer inn objektet:

Kort skogbrukshistorie for Hattfjelldal, Grane og Vefsn

Vefsn, Grane og Hattfjelldal har en litt spesiell skogbrukshistorie. Det industrielle skogbruket kom brått i slutten av 1860-årene

Engelskmennene Willian Frost, Alexander Prince, Stephen Edward Comyn, Joseph Rodney Croskey og Thomas Collins kjøpte skogene til godseier Fredik Holst. Driftsselskapet *The North of Europe Land & Mining Co., Ltd.* ble grunnlagt, og det ble bygd et sagbruk ved Vefsnas utløp i 1865. *Dette var oppstarten til den første industrialiseringa i Nord Norge.*

Store skogressurser ble foredlet til bord og plank og eksportert ut i Europa, hvor det var stort underskudd på trelast. Lokalt ble det stor etterspørsel etter arbeidskraft, og penger kom i omløp blant vefsningan. Dette var en ny opplevelse for mange som var vant med naturalhusholdning. I 1874 var 884 personer i Engelsbrukets tjeneste. Det viser hvor betydningsfull denne virksomheten var. Det kan best sammenlignes med senere tids utbygging av Jernverket i Mo i Rana og Snøhvitutbyggingen i Vest Finnmark.

”Engelsktiden” var kort og intens. Det var en periode preget av rovdrift på skogen, der nærmest all tømmerfør skog ble hogd ut. I 1899 ble sagbruket kjøpt opp av Nes Trelastbruk. Det ble i ”engelsktiden” bygd en mengde fløteranlegg og skogstuer. Kunnskap om tømmerfløtning eksisterte på den tid ikke i Vefsn, så derfor var «Engelskbruket» avhengig av og få tak i proffesjonelle tømmerfløtere sørfra, mange kom helt fra Solør. Mange av fløteranleggene ble gjennom årene holdt i hevd og brukt fram til tømmerfløtingen ble opphevet i Vefsn i 1968. Etter den tid ble alt tømmer fraktet ut med tømmerbil.

Vefsn. Fløytingselva

Vefsn er det største fløtningsvassdraget i Nord Norge, og fra 1871-1968 ble ca. 3 mill. m³ tømmer fløtt nedover Vefsn (Statistisk Sentralbyrå «Tømmerfløtning 1871-1975»). I det nordafjellske Norge er bare elva Namsen som har fløtt mere tømmer (ca.7,3 mill m³ fra 1871-1970).Tømmerfløtningen i Vefsn hadde sin storhetstid i 1870 årene og 1950 årene.

År	Fløtt kvantum (m3)
1871-1880	887.000
1881-1890	325.000
1891-1900	12.000
1901-1910	148.600
1911-1920	251.400
1921-1930	215.300
1931-1940	202.800
1941-1950	179.900
1951-1960	475.300
1961-1968	279.000
SUM	2.976.000

Vefsna fløytingshistorie. Heimelsfolk

De fleste av disse fløteranleggene er borte, eller lite synlig i elva og terrenget i dag. De som var med på å drifte disse anleggene den siste tida det var fløting er i ferd med å bli borte. I 1968, det siste året det ble tømmerfløtt i Vefsna, var der 6 fløterlag i elva, med til sammen 32 pesoner:

Johan Grøneng, Øyvind Hagen,, Øystein Finseth, Rolf Myrmo, John Vatshaug, Ivar L.Hagen, Odd Reinfjell, Arne Steinbakken, Håkon Vefsnmo, Torulf Grøneng, Torleif Olsen, Trond Brennnhaug, Arne Aasen, Guttorm Olsen, Arild Johansen, Rolf Nilsen, Sigurd Olsen, Kåre Norlund, Even Forsjord, Karlott Elvetun, Ole Finseth, Torstein Lund, Øystein Storfors og Asbjørn Storfors.

Noen av personene i Hattfjelldal arbeidet i flere fløterlag.

På Marsøra var det i 1968 et arbeidslag på 9 personer som haqdde ansvaret for lensearbeidet. Elvefløtningen ble bortsatt på akkord, mens arbeidet på Marsøra med sortering, sopping osv, foregikk etter nærmere fastsatt overenskomst. Vefsnfjord Fellesfløtning var arbeidsgiver for hele dette arbeidet. Fløterlagene og skogfunksjonærene på den tid, hadde inngående kunnskap om fløterinnretningene i elva og suksessfaktorene for vellykket tømmerfløtning. Mange av disse nøkkelpersonene lever ikke i dag. Derfor haster det å samle kunnskap fra de gjenlevende.

Vefsna. Vassdraget

Vefsna er Nordlands største vassdrag. Med tilsigene Elsvasselva, Unkra, Susna; Fiplingdalselva; Svenningdalselva; Gluggvasselva, Eiteråga drenerer Vefsna et nedslagsområde på 4220 km². Fra sine kilder i Sverige (SØ), vass-skillet mot Nord-Trøndelag (S) utgjør Vefsna et vassdrag på 160 km ned til den munner opp i botnet av Vefsnfjorden ved Mosjøen.

Vefsna. Ferdelsvegen

Fram til begynnende vegbygging på 1860-tallet var elva og elvedalen eneste ferdelsveg nord-sør og nord-sørøst. Vinterstid var det å bruke hest og slede, ski eller skøyter på

elveisen. Sommerstid tok de **elvebåten** i bruk. Denne utmerkede straum-båten er en tilpasning til forholdene i elva mellom ønsket om å bære nyttelast men likevel være manøvreringsdyktig og lett nok til å dra om fossene og handtere for én roer. Fra 1863 med nybrutt veg N-S gjennom paralleldalføret Bjørnådalen og videre til bygging av Øybrua i 1953 tok ferdselen på elva gradvis slutt.

Vefsna. Lakseelva

Fra tidenes morgen har lokalbefolkningen nytt godt av den årvisse oppgangen av laks og sjøaure i Vefsna. Her var det snakk om matauk og folk tok i bruk de hjelperåder og redskaper de fant nødvendig.

Midt på 1800-tallet begynte engelske rikfolk å vise interesse for laksen i Vefsna. De engelske sportfiskerne oppholdt seg her i sommermånedene, ofte hele familier, og fisket først og fremst laks i Vefsna, men også aure i vatn og sideelver når bettet i Vefsna var dårlig... "De engelske" fikk bygget "engelskvillaer" ved de beste fiskeplassene. De viste også interesse for å lage innretninger (lakse-trapper) for at laksen skulle komme seg forbi de verste hindringene (fossene) og for å forlenge den lakseførende delen av elva (over Laksforsen).

Lakseelva Vefsna var i mange år blant de 10 beste i landet.

I vår tid har lakseparasitten Gyrodactulus salaris utarmet laksestammen.

Sommeren 2012 ble vassdraget behandlet med miljøgiften rotenon med tanke på å gjenreise Vefsna som et viktig nasjonalt laksevassdrag.

09.01.2013/10.03.2013

Are Halse, Helgeland Museum, avd. Grane

Arild Tokle, Statskog, Mosjøen

Håmund Ivarrud, tidl. ansatt, Statskog Hattfjelldal

Kjell Øksendal, tidl. tømmerfløyter, Vefsn